

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-336-62>

УДК 65.012

ШАНДОВА Наталія

Херсонський національний технічний університет

<https://orcid.org/0000-0002-6278-1143>

e-mail: natsh@i.ua

ДЕЖКУНОВ Юрій

Херсонський національний технічний університет

<https://orcid.org/0009-0002-2634-5704>

e-mail: dezhkunov.iurii@kntu.net.ua

ЯКОВЛІВ Олександр

Херсонський національний технічний університет

<https://orcid.org/0009-0004-1877-057x>

e-mail: iakovliev.oleksandr@kntu.net.ua

ІНСТРУМЕНТИ ЕКОНОМІЧНОГО ОНОВЛЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У статті сформовано визначення процесу економічного оновлення, яке надає можливість розглядати економічне оновлення як багатокomпонентний процес, що включає не тільки інновації та модернізацію, але й культурну адаптацію та розвиток соціального капіталу. Визначено та обґрунтовано ключові аспекти процесу економічного оновлення, до яких віднесено: інноваційний розвиток, цифровізацію, зелені технології, модернізацію управлінських практик, розвиток людського потенціалу, глобальну інтеграцію та адаптацію до змін. Розглянуто причини, які роблять аспекти процесу економічного оновлення особливо актуальними для вітчизняних підприємств, що підкреслило необхідність адаптації до світових тенденцій при збереженні локальної специфіки.

З метою забезпечення ефективності процесів економічного оновлення розроблено принципи економічного оновлення, застосування яких сприятиме інтеграції ключових аспектів процесу економічного оновлення, визначенню стратегій, які дозволять адаптувати підприємства до нових умов, максимально використати наявні ресурси та досягти стійкого розвитку. Методологічною основою розроблених принципів є системний, інтеграційний, інституціональний, практичний, компаративний та людиноцентричний підходи, що дозволило побудувати комплексну структуру принципів, яка здатна інтегрувати інноваційні, управлінські та соціальні аспекти економічного оновлення. Запропонована сукупність принципів економічного оновлення охоплює групу універсальних підходів, які є основоположними для оновлення економічних систем, що адаптуються до вимог глобального ринку та групи специфічних принципів, які враховують специфіку національного регуляторного та економічного середовища, особливості місцевих умов та потреб післякризового відновлення. Поєднання універсальних та специфічних підходів створює збалансований, адаптивний і результативний підхід до трансформації економічних систем, який, у вигляді гнучкого та адаптивного інструментарію для управління підприємствами дозволяє вирішувати специфічні проблеми, не втрачаючи зв'язку з глобальними цілями, забезпечуючи сталий розвиток в умовах невизначеності та кризи.

Ключові слова: економічне оновлення, принципи економічного оновлення, підприємства, стійкий розвиток, інструменти, трансформація, конкурентоспроможність.

SHANDOVA Nataliia, DEZHKUNOV Yuri, YAKOVLIEV Oleksandr

Kherson National Technical University

INSTRUMENTS FOR ECONOMIC REVENUE OF ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF TRANSFORMATION

The article forms a definition of the process of economic renewal, which makes it possible to consider economic renewal as a multicomponent process that includes not only innovation and modernisation, but also cultural adaptation and development of social capital. The key aspects of the process of economic renewal are identified and substantiated, which include, innovative development, digitalisation, green technologies, modernisation of management practices, human potential development, global integration and adaptation to changes. The reasons that make the aspects of the economic renewal process particularly relevant for domestic enterprises are considered, which emphasises the need to adapt to global trends while maintaining local specifics.

To ensure the effectiveness of economic renewal processes, the principles of economic renewal have been developed, the application of which will facilitate the integration of key aspects of the economic renewal process, identify strategies that will allow enterprises to adapt to new conditions, maximise the use of available resources and achieve sustainable development. The methodological basis of the developed principles is systemic, integrative, institutional, practical, comparative and human-centred approaches, which allowed to build a comprehensive structure of principles that can integrate innovative, managerial and social aspects of economic renewal. The proposed set of principles for economic renewal includes a group of universal approaches that are fundamental to the renewal of economic systems that adapt to the requirements of the global market and a group of specific principles that consider the specifics of the national regulatory and economic environment, local conditions and post-crisis recovery needs. The combination of universal and specific approaches creates a balanced, adaptive and effective approach to the transformation of economic systems, which, in the form of a flexible and adaptive toolkit for enterprise management, allows solving specific problems without losing touch with global goals, ensuring sustainable development in the face of uncertainty and crisis.

Keywords: economic renewal, principles of economic renewal, enterprises, sustainable development, tools, transformation, competitiveness.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Швидкі зміни сучасного економічного середовища, в тому числі, процеси глобалізації, цифровізації, зміна моделей виробництва та споживання, а також нестабільність в соціально-економічних і політичних умовах, викликають потребу в економічному оновленні підприємств, щоб залишатися конкурентоспроможними, адаптивними та стійкими до ризиків. Для вітчизняних підприємств особливу значущість набуває допустимість запровадження міжнародного досвіду економічного оновлення у специфічних умовах України. Зокрема, важливо враховувати потреби у розвитку інфраструктури, залученні інвестицій, цифровізації та зелених технологіях, які є критичними для сталого розвитку українських підприємств. Однак, для того щоб ці інструменти були ефективними, необхідно здійснити їх адаптацію з урахуванням реалій національної економіки, зокрема, проблеми нестабільності, дефіциту інвестицій та недостатньо розвинутої інституційної бази. Отже, аналіз можливості для українських підприємств запроваджувати інноваційні моделі управління, підвищувати їх конкурентоспроможність через цифровізацію та інтеграцію сталих економічних практик потребує глибокого теоретичного осмислення та практичного втілення, оскільки він є ключовим для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності українських підприємств в умовах швидких глобальних змін і внутрішніх викликів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Сучасні дослідження підтверджують, що економічне оновлення підприємств забезпечує підвищення їхньої гнучкості та адаптивності. Зокрема, роботи таких науковців, як Т. Friedman [1] у сфері глобалізації, М. Porter [2] щодо конкурентної стратегії, F. Gallouj, C. Antonelli, A. Barcet & et al [3] у сфері інновацій, доводять, що впровадження нових технологій, фінансових і організаційних інструментів на рівні підприємств є критично важливим для їхньої конкурентоспроможності. Також, у контексті цифрової трансформації науковці Е. Вгун'юльфссон, А. McAfee [4] наголошують, що цифровізація та автоматизація, інновації в галузі інформаційних технологій і адаптація організаційних структур є ключовими для економічного оновлення сучасних підприємств.

У напрямку дослідження інструментів економічного оновлення та трансформації підприємств також працює багато українських науковців, роботи яких спрямовані на пошук шляхів модернізації та підвищення конкурентоспроможності українських підприємств через економічне оновлення, інноваційні та фінансові інструменти, а також адаптацію до глобальних змін. Так, В. Геєць [5] аналізує інноваційні стратегії розвитку для оновлення економічних систем; В. Семиноженко [6] розглядає механізми модернізації, інструменти економічного оновлення та основні перешкоди на шляху до підвищення конкурентоспроможності українських підприємств; А. Філіпенко [7] аналізує сучасні інструменти для економічного оновлення, які можуть бути корисними для українських підприємств у глобалізованому середовищі; М. Трещов [8] розглядає вплив євроінтеграційних процесів на економіку України та аналізує інструменти, які українські підприємства можуть використовувати для економічного оновлення та адаптації до нових умов; М. Кизим [9] досліджує економічну безпеку підприємств через оновлення інструментів управління та розвитку, що є актуальним в умовах сучасної нестабільності.

Напрацювання науковців доводять, що економічне оновлення для сучасних підприємств, стає не лише засобом для збереження конкурентоспроможності, а й необхідною умовою для стійкого розвитку. Інструменти економічного оновлення, такі як, інноваційні технології, організаційні механізми, цифрові трансформації, а також сталий розвиток, є основою для забезпечення довгострокової стабільності та успішного розвитку підприємств. Вивчення та адаптація цих інструментів має особливе значення для підприємств, оскільки це дозволяє підвищити їхню ефективність, знизити ризики та забезпечити конкурентні переваги.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Необхідність забезпечення стійкого та ефективного розвитку вітчизняних підприємств в умовах глобальних та локальних викликів вимагає створення комплексного підходу, який поєднує універсальні та специфічні принципи, що одночасно відповідають глобальним економічним тенденціям та специфічним умовам українського ринку. Застосування принципів економічного оновлення дозволить українським підприємствам створити стабільну основу для розвитку, знижуючи ризики та забезпечуючи інноваційне зростання в умовах економічної невизначеності.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета дослідження – визначити та обґрунтувати інструменти економічного оновлення підприємств.

Методика дослідження ґрунтується на поєднанні методів і підходів, що дозволяють комплексно аналізувати процеси економічного оновлення підприємств, включають етапи збору та обробки даних, аналіз існуючих теоретичних і практичних підходів, а також застосування відповідних інструментів для вивчення впливу економічних змін на конкурентоспроможність підприємств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Термін «економічне оновлення» активно використовують економісти та науковці, але точне визначення залежить від контексту дослідження та специфіки економічної ситуації.

М. Porter у своїй роботі щодо конкурентоспроможності підприємств і країн [10], визначає економічне оновлення як процес постійного вдосконалення і модернізації підприємств через інновації, розвиток технологій і стратегічні зміни. Оновлення, на його думку, є ключовим для збереження конкурентних переваг у глобальній економіці.

Е. Лібанова [11] в низці своїх праць звертається до теми економічного оновлення, підкреслюючи, що цей процес є системним і включає не лише удосконалення виробничих технологій, а й важливі зміни в управлінських структурах, а також перехід до нових форм організації та розвитку підприємств. Вона наголошує на важливості інтеграції цих елементів у стратегії сталого розвитку та модернізації національної економіки, особливо в контексті українських реалій.

М. Долішній [12] досліджує процеси економічної трансформації та оновлення і визначає економічне оновлення як інтеграцію нових технологій і моделей управління в існуючі економічні структури з метою підвищення їх конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

Ці автори визначають економічне оновлення як інтегрований процес, що включає технологічні, організаційні та стратегічні інновації, спрямовані на зростання продуктивності та ефективності підприємств або економічних систем в цілому.

В контексті даного дослідження будемо розглядати економічне оновлення як комплексний, динамічний процес трансформації економічних структур та управлінських моделей підприємства, спрямований на довгострокову стійкість, конкурентоспроможність і гнучку адаптацію до глобальних та локальних викликів через інтеграцію інноваційних технологій, модернізацію процесів і розвиток людського капіталу. Наведене визначення, на відміну від існуючих, виділяє характеристики «адаптивність» та «стійкість», що важливо для підприємств в умовах швидких змін, а також підкреслює орієнтованість на розвиток людського потенціалу. Запропоноване визначення надає можливість розглядати процес економічного оновлення як багатокомпонентний, який включає не тільки інновації та модернізацію, але й культурну адаптацію та розвиток соціального капіталу.

Ключовими аспектами процесу економічного оновлення є інноваційний розвиток, цифровізація, зелені та стійкі технології, модернізація управлінських практик, розвиток людського потенціалу, глобальна інтеграція та адаптація до змін. Саме ці елементи дозволять забезпечити стійкість підприємств в умовах швидких економічних і технологічних змін, підвищуючи їхню здатність до адаптації та успішної діяльності на конкурентних ринках.

Інноваційний розвиток є рушієм конкурентоспроможності, створюючи продукти й послуги, які мають високий попит на ринку. У країнах ЄС інвестиції в дослідження та розробки (R&D) становлять близько 2,2% ВВП (2022р). Зокрема, Німеччина витрачає понад 100 млрд євро щорічно, що стимулює зростання продуктивності та конкурентоспроможності [13]. Фінансування досліджень та інновацій стимулює технологічний розвиток, що дозволяє компаніям адаптуватися до нових викликів, впроваджувати зелені технології, цифровізувати бізнес-процеси та модернізувати управління, що є основними аспектами економічного оновлення.

За даними дослідження McKinsey, цифрові ініціативи можуть суттєво підвищити продуктивність праці, яка в різних секторах зростає на 20-30%. Таке зростання продуктивності значною мірою пов'язане з оптимізацією процесів, розширеними можливостями прийняття рішень та автоматизацією, яку забезпечує цифрова трансформація. Інвестуючи в такі сфери, як хмарні обчислення, аналітика даних та гнучкі методи роботи, компанії можуть швидше адаптуватися до ринкових змін, оптимізувати розподіл ресурсів та підвищити цінність своїх операцій [14]. Цифровізація забезпечує не лише економічну вигоду в короткостроковій перспективі, але й сприяє довготривалому оновленню економічних систем, оскільки дозволяє підприємствам швидше адаптуватися до нових умов та впроваджувати інноваційні бізнес-моделі.

Зелені технології у вигляді інтеграції енергозберігаючих, екологічно чистих технологій, що сприяють сталому розвитку та мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище стали важливим кроком до реалізації екологічної трансформації та сталого розвитку економік. У 2021 році країни ЄС знизили викиди CO₂ на 34% порівняно з рівнем 1990 року, інвестуючи у відновлювані джерела енергії та енергоефективність [15]. Зниження викидів CO₂ через інвестиції в зелений сектор сприяло не тільки збереженню навколишнього середовища, але й модернізації економік через впровадження нових, більш ефективних технологій. Інвестиції в відновлювану енергетику та енергоефективність дозволили країнам ЄС зменшити залежність від викопних видів палива, знижуючи витрати на енергію та підвищуючи конкурентоспроможність. Це також сприяло розвитку нових технологій та індустрій, що забезпечують економічне оновлення через створення нових робочих місць і підвищення інноваційності в бізнесі.

Модернізація управління дозволяє компаніям бути гнучкими, краще адаптуватися до змін та знижувати ризики. Дані про позитивний вплив гнучких управлінських структур, включаючи значне підвищення ефективності прийняття рішень підтверджуються дослідженнями компанії Deloitte, яке підкреслює, що гнучкі організації, які використовують цифрові технології, на 60% швидше та ефективніше

приймають рішення. Дослідження також показує, що цифрові операційні моделі та інтегровані платформи для прийняття рішень можуть підвищити швидкість реагування організацій, що безпосередньо призводить до покращення результатів діяльності, особливо в умовах, що швидко змінюються [16]. Цей зв'язок між гнучкими управлінськими структурами та економічним оновленням є важливим, оскільки ефективність прийняття рішень на всіх рівнях управління дозволяє підприємствам та організаціям швидше реагувати на зміни в економічному середовищі.

Розвиток людського капіталу підвищує кваліфікацію працівників та стимулює інноваційні процеси в економіці. Завдяки сучасній освіті підприємства отримують можливість впроваджувати нові технології та ефективні управлінські моделі, що сприяє їх адаптації до глобальних викликів і підвищенню конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Наприклад, у країнах ЄС, витрати на освіту в середньому складають 4,7% ВВП, але є країни, які виділяють понад 6%, такі як, Фінляндія, Естонія, Бельгія, Данія та Швеція. Такі інвестиції забезпечують вищий рівень освіти, що позитивно впливає на навички робочої сили і сприяє довготривалим позитивним економічним результатам [17].

Глобальна інтеграція стимулює економічне оновлення через створення нових можливостей для бізнесу та держав. Вона дозволяє країнам впроваджувати передові технології, покращувати конкурентоспроможність і адаптуватися до швидко змінюваного середовища. Наприклад, країни, активно інтегровані в глобальні торгові мережі, можуть скористатися перевагами нових ринків, в той час як адаптація до змін (як-от цифровізація або зелена енергетика) дозволяє скоротити витрати та підвищити ефективність. Цей процес також сприяє трансформації економік через модернізацію бізнес-моделей та залучення інвестицій у новітні технології, що є важливими для сталого економічного розвитку та оновлення.

Для вітчизняних підприємств, що стикаються з викликами економічної трансформації, війни та глобальних економічних змін, ці напрямки стають особливо актуальними через наступні причини:

- українські підприємства мають значні виробничі ресурси, але часто відстають у технологічному розвитку, їм потрібні інновації для підвищення ефективності, зниження витрат і покращення якості продукції;

- умови глобальних кліматичних змін та міжнародні екологічні стандарти вимагають від українських підприємств впровадження зелених технологій для зниження витрат на енергоспоживання та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище;

- багато українських підприємств ще використовують застарілі управлінські моделі, впровадження гнучких управлінських структур є ключовим для підвищення оперативності та ефективності;

- досягнення високих результатів підприємствами пов'язане з потребою у кваліфікованих кадрах, здатних впроваджувати новітні технології і управляти ними, тому важливо інвестувати в освіту та перепідготовку кадрів, оскільки це безпосередньо впливає на рівень інновацій та продуктивність праці;

- українські підприємства, маючи потенціал для інтеграції в міжнародні ринки, можуть адаптуватися до глобальних економічних змін, користуючись передовими технологіями та інвестиціями, що сприятиме їх економічному оновленню і стабільному розвитку.

Ключові аспекти економічного оновлення є необхідними складовими для трансформації підприємств в умовах швидких змін. Однак для того, щоб ці напрямки стали реально ефективними, важливо мати чітко визначені принципи оновлення. Принципи економічного оновлення забезпечують орієнтири для правильного застосування та інтеграції цих аспектів, допомагаючи визначити стратегії, які дозволять адаптувати підприємства до нових умов, максимально використати наявні ресурси та досягти стійкого розвитку. Розуміння і впровадження таких принципів дозволить ефективно орієнтуватися в умовах постійних змін, таких як глобалізація, технічний прогрес, соціальні та екологічні виклики.

З урахуванням дослідження глобальних економічних тенденцій, теоретичних розробок та практичних викликів бізнесу можна визначити основні принципи економічного оновлення. На відміну від конкретних методів, які можуть змінюватись залежно від ситуації, принципи є більш стабільними основами для прийняття стратегічних рішень. Разом з тим, щоб сформульовані принципи економічного оновлення мали практичну цінність, важливо використовувати відповідні підходи, які дозволять забезпечити системність і практичність цих принципів. Без методологічної основи принципи можуть залишитися загальними та неефективними на практиці, тому застосування системного, інтеграційного та інших підходів допомагає адаптувати ці принципи до реальних потреб підприємств.

Для формулювання принципів економічного оновлення скористуємося наступними підходами:

- системний підхід: принципи економічного оновлення розглядаються як частина єдиної системи, що включає різноманітні аспекти розвитку підприємств та економіки в цілому. Цей підхід дозволяє врахувати взаємозв'язок між інноваційністю, управлінськими практиками, соціальною відповідальністю та іншими факторами, що визначають конкурентоспроможність;

- інтеграційний підхід: дослідження принципів оновлення здійснюється з урахуванням сучасних глобальних трендів, таких як цифровізація, екологічна сталість і соціальна відповідальність. Інтеграційний підхід дозволяє створити принципи, які будуть актуальні не лише в локальному контексті, але й відповідатимуть глобальним викликам;

- інституціональний підхід: формування принципів здійснюється з приділенням уваги інституціональним структурам, які регулюють економічну діяльність. Це допоможе врахувати динаміку змін та виявляти, як зміни в інституціях (законодавство, норми, правила) впливають на процеси оновлення;

- практичний підхід: при формулюванні принципів акцент робиться на прикладних аспектах, тобто на створенні таких принципів, які можна ефективно застосувати в умовах українського ринку. Це включатиме аналіз можливостей адаптації інновацій та управлінських рішень до місцевих умов;

- компаративний підхід: під час розробки принципів необхідно проводити порівняння практик різних країн і секторів економіки для виявлення кращих рішень, які могли б бути інтегровані в українське середовище. Це надасть змогу визначити ефективні стратегії і підходи, що відповідають сучасним потребам підприємств у конкурентному середовищі;

- людиноцентричний підхід: при створенні принципів важливим є підтримка балансу між технологічними інноваціями та розвитком людського потенціалу, тому врахування значення людського капіталу як одного з основних елементів економічного оновлення через відповідне навчання персоналу та розвиток управлінських практик допомагатиме створенню більш гнучких та стійких організацій, які здатні швидко адаптуватися до зовнішніх і внутрішніх змін. Цей підхід акцентує увагу на розвитку співробітників, підвищенні їх кваліфікації та створенні сприятливого робочого середовища, що в подальшому віді́ється на їх продуктивності та інноваційній здатності.

Використання наведених підходів дозволяє побудувати комплексну структуру принципів, яка здатна інтегрувати інноваційні, управлінські та соціальні аспекти економічного оновлення. Ці принципи особливо важливі для українських підприємств, які стикаються з низкою викликів, таких як високий рівень невизначеності, економічна нестабільність, конкурентний тиск і необхідність адаптації до глобальних тенденцій. Застосування принципів економічного оновлення дозволить українським підприємствам створити стабільну основу для розвитку, знижуючи ризики, забезпечуючи інноваційне зростання в умовах економічної невизначеності (табл. 1).

Таблиця 1

Принципи економічного оновлення підприємств

Принцип	Характеристика принципів	Дія принципів
Універсальні принципи		
Інноваційність	Підтримує постійне впровадження нових технологій і методів для покращення продуктивності та конкурентоспроможності.	Забезпечує розвиток нових продуктів, послуг і процесів, підвищуючи здатність підприємства адаптуватися до змін і задовольняти нові ринкові потреби.
Гнучкість та адаптивність	Дозволяє швидке реагування на зміни в ринковому середовищі та адаптацію до нових умов і вимог.	Забезпечує адаптацію підприємства до економічних криз, що знижує ризики та підвищує стабільність діяльності.
Зелений та стійкий розвиток	Сприяє екологічній відповідальності та зменшенню негативного впливу на довкілля через екологічно чисті технології.	Знижує витрати ресурсів завдяки енергоефективності, забезпечує відповідність екологічним нормам, посилює бренд компанії.
Інвестування в людський капітал	Фокусується на навчанні та розвитку працівників для забезпечення відповідних навичок і компетенцій.	Створює умови для розвитку кадрів, підвищує мотивацію та продуктивність, забезпечує стабільну основу для інновацій і високоякісного обслуговування клієнтів.
Цифровізація	Використання цифрових технологій для оптимізації процесів і підвищення продуктивності.	Скорочує витрати, підвищує швидкість обробки даних та якість обслуговування клієнтів.
Модернізація управлінських практик	Охоплює впровадження сучасних методів управління, що оптимізують внутрішні процеси та покращують прийняття рішень.	Сприяє швидкому прийняттю рішень, оптимізує використання ресурсів і підвищує здатність адаптуватися до нових вимог ринку.
Глобальна інтеграція та адаптація	Здатність підприємств інтегруватися в міжнародні ринки і адаптувати свої стратегії до глобальних стандартів.	Відкриває доступ до нових технологій та ринків збуту.
Специфічні принципи		
Локальна інтеграція	Орієнтація на особливості українського ринку та регуляторного середовища, врахування потреб локальних споживачів і ресурсних можливостей.	Забезпечує інтеграцію нових продуктів і послуг в місцевий ринок, орієнтацію в обмеженнях та можливостях внутрішнього середовища.
Реконструктивна трансформація	Формування нових економічних моделей, що сприяють швидкому відновленню та розвитку в умовах невизначеності.	Забезпечує впровадження інноваційних бізнес-моделей, розвиток локальних ланцюжків постачання, активізацію експортного потенціалу.
Інклюзивність та партнерство	Співпраця з місцевими постачальниками, навчальними закладами та держсектором для підтримки спільного розвитку і спрощення адаптації нових технологій.	Сприяє формуванню міцних місцевих економічних зв'язків, що підвищує стабільність роботи підприємств і забезпечує доступ до кваліфікованих кадрів.

Джерело: сформовано авторами

Сукупність принципів економічного оновлення умовно складається з двох груп, де кожна група має свою роль у забезпеченні стійкого розвитку та підвищенні конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

Універсальні принципи охоплюють загальні підходи до оновлення економічних систем, які мають застосування у будь-якій економіці. Вони включають інноваційний розвиток, цифровізацію, модернізацію управлінських практик, розвиток людського потенціалу та впровадження зелених технологій. Ці принципи є основоположними для оновлення економічних систем, які адаптуються до вимог глобального ринку. Їх застосування сприятиме інтеграції українських підприємств у міжнародні ринки.

Специфічні принципи відображають унікальні потреби та виклики українських підприємств у поточному економічному і соціальному контексті. Вони спрямовані на адаптацію до локальних умов, реконструктивну трансформацію, інклюзивність та партнерство і враховують специфіку національного регуляторного та економічного середовища, необхідність підтримки місцевої спільноти та партнерства з локальними організаціями.

Таке поєднання підходів забезпечує цілісне розуміння процесів оновлення та дозволяє створити збалансований, адаптивний і результативний підхід до трансформації економічних систем, який, у вигляді гнучкого та адаптивного інструментарію для управління підприємствами дозволить вирішувати специфічні проблеми, не втрачаючи зв'язку з глобальними цілями, забезпечуючи сталий розвиток в умовах невизначеності та кризи. Для українських підприємств це особливо важливо, тому що їхня діяльність протікає в умовах поєднання внутрішніх викликів (військові дії, відновлення економіки) і глобальних змін (цифровізація, перехід на екологічні стандарти).

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

В результаті проведеного дослідження було встановлено, що економічне оновлення виступає ключовим фактором адаптації підприємств до сучасних викликів, забезпечуючи їхню стійкість, конкурентоспроможність та здатність до розвитку. Концептуальне визначення цього явища надає можливість розглядати процес економічного оновлення як багатокомпонентний, який включає не тільки інновації та модернізацію, але й культурну адаптацію та розвиток соціального капіталу.

Аналіз ключових аспектів економічного оновлення – інноваційного розвитку, цифровізації, сталих технологій, модернізації управлінських практик, розвитку людського потенціалу, глобальної інтеграції та адаптації до змін, показав їхню особливу актуальність для українських підприємств. В умовах економічної трансформації, наслідків війни та глобальних економічних змін ці напрями формують основу для їх модернізації та ефективного функціонування.

Використані в дослідженні системний, інтеграційний, інституціональний, практичний, компаративний і людиноцентричний підходи дозволили створити збалансований набір принципів, який враховує як глобальні тренди, так і специфіку функціонування українських підприємств. Запропонована система принципів формує фундамент для ефективного впровадження економічного оновлення та забезпечує підприємствам чіткі орієнтири, що дозволять успішно здійснювати трансформації, поєднуючи внутрішній розвиток із глобальними трендами, зберігаючи при цьому унікальні переваги українського бізнес-середовища.

Подальша розробка конкретних моделей впровадження принципів економічного оновлення в українських підприємствах дозволить удосконалити механізми підтримки інновацій та розвитку людського капіталу для сприяння стійкому економічному зростанню.

Література

1. Friedman T. L. *The World is Flat: A Brief History of the Twenty-first Century*. / T. L. Friedman. - New York: Farrar, Straus, and Giroux, 2005. - 674 p.
2. Porter M. E. *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors*. / Michael E. Porter. - New York: Free Press, 1998. - 397 p.
3. *The Handbook of Innovation and Services* / Faïz Gallouj & Faridah Djellal (ed.). Edward Elgar Publishing Ltd. 2011. - 832 p.
4. Brynjolfsson E., McAfee A. *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. / Erik Brynjolfsson and Andrew McAfee. Norton & Company. 2014. – 306 p.
5. *Інноваційна Україна 2020: національна доповідь* / за заг. ред. В.М. Гейця, А.І. Даниленка, Е.М. Лібанової та ін. –К., 2015.–336 с.
6. Семиноженко В. П. Теоретико-методологічні засади інноваційного розвитку // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія: Економіка та менеджмент. – 2016. – №. 9. – С. 12-20.
7. Філіпенко А. С. Міжнародна економічна інтеграція: сучасний теоретичний дискурс / А. С. Філіпенко // Науковий вісник Дипломатичної академії України. - 2016. - Вип. 23(3). - С. 54-61.
8. Трещов М. Україна на шляху до євроінтеграції: глобалізаційний контекст. / М. Трещов // Науковий вісник: Державне управління. – 2021. – № 3(9). – 215-235.
9. Кизим М. Оцінка поточного стану і визначення можливостей вітчизняного енергетичного машинобудування по забезпеченню модернізації українського сектора електрогенерації / М. Кизим, Г. Мілютін // Проблеми економіки. – 2018. – № 2. – С. 105–120.

10. Porter M. E. The Five Competitive Forces That Shape Strategy / M. E. Porter // Harvard Business Review. – 2008. – No. 86(1). – P. 78–93.
11. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь / ред.: Е. Лібанова, М. Хвесик. – Київ : ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 776 с.
12. Долішній М. І., Беленький П. Ю., Гомельська Н. І. Стратегічні фактори глобальної конкуренції і механізми забезпечення конкурентоспроможності регіонів // Конкурентоспроможність: проблеми науки і практики: Монографія. - Х.: ВД «ІНЖЕК», 2012. - С. 9 – 31
13. R&D expenditure - Statistics Explained [Electronic resource] // Language selection | European Commission. – Mode of access: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=551418>
14. Strategy for a digital world [Electronic resource] / Simon Blackburn [et al.] // McKinsey & Company. – Mode of access: <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/strategy-for-a-digital-world>
15. European Environment Agency's home page [Electronic resource] // European Environment Agency's home page. – Mode of access: <https://www.eea.europa.eu/en>
16. Компанія «Делойт» в Україні [Електронний ресурс] // «Делойт» в Україні. – Режим доступу: <https://www2.deloitte.com/ua/uk.html>
17. Education and Training Monitor 2021 [Electronic resource] // Home - Publications Office of the EU. – Mode of access: <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2021/en/chapters/chapter3.html>

References

1. Friedman, T. L. (2005). *The World is Flat: A Brief History of the Twenty-first Century*. Farrar, Straus, and Giroux.
2. Porter, M. E. (1998). *Competitive strategy: Techniques for analyzing industries and competitors*. Free Press.
3. Gallouj, F., & Djellal, F. (2011). *The Handbook of Innovation and Services*. Edward Elgar Publishing Ltd.
4. Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. Norton & Company.
5. Heiets, V., Danylenko, A., & Libanova, E. (Red.). (2015). *Innovatsiina Ukraina 2020: natsionalna dopovid*.
6. Semynozhenko, V. (2016). Teoretyko-metodolohichni zasady innovatsiinoho rozvytku. *Problemy innovatsiino-investytsiinoho rozvytku. Serii: Ekonomika ta menedzhment*, (9), 12–21.
7. Filipenko, A. (2016). Mizhnarodna ekonomichna intehratsiia: suchasnyi teoretychnyi dyskurs. *Naukovyi visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy*, (23(3)), 54–61.
8. Treshchov, M. (2021). Ukraina na shliakhu do yevrointehratsii: hlobalizatsiinyi kontekst. *Naukovyi visnyk: Derzhavne upravlinnia*, (3(9)), 215–235.
9. Kyzym, M., & Miliutin, H. (2018). Otsinka potochnoho stanu i vyznachennia mozhyvosti vitchyznianoho enerhetychnoho mashynobuduvannia po zabezpechenniu modernizatsii ukrainskoho sektora elektroheneratsii. *Problemy ekonomiky*, (2), 105–120.
10. Porter, M. E. (2008). The Five Competitive Forces That Shape Strategy. *Harvard Business Review*, (86(1)), 78–93.
11. Libanova, E., & Khvesyk, M. (Red.). (2014). *Sotsialno-ekonomichniy potentsial staloho rozvytku Ukrainy ta yii rehioniv: natsionalna dopovid*. DU IEPSSR NAN Ukrainy.
12. Dolishnii, M., Bielenkyi, P., & Homelska, N. (2012). Stratehichni faktory hlobalnoi konkurentsii i mekhanizmy zabezpechennia konkurentospromozhnosti rehioniv. *Konkurentospromozhnist: problemy nauky i praktyky* (s. 9–31). VD «ІНЖЕК».
13. R&D expenditure - Statistics Explained. (b. d.). Language selection | European Commission. <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=551418>
14. Blackburn, S., Galvin, J., LaBerge, L., & Williams, E. (2021, 8 Oct.). *Strategy for a digital world*. McKinsey & Company. <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/strategy-for-a-digital-world>
15. *European Environment Agency's home page*. (b. d.). European Environment Agency's home page. <https://www.eea.europa.eu/en>
16. *Kompaniia «Deloit» v Ukraini*. (b. d.). «Deloit» v Ukraini. <https://www2.deloitte.com/ua/uk.html>
17. *Education and Training Monitor 2021*. (b. d.). Home - Publications Office of the EU. <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2021/en/chapters/chapter3.html>